

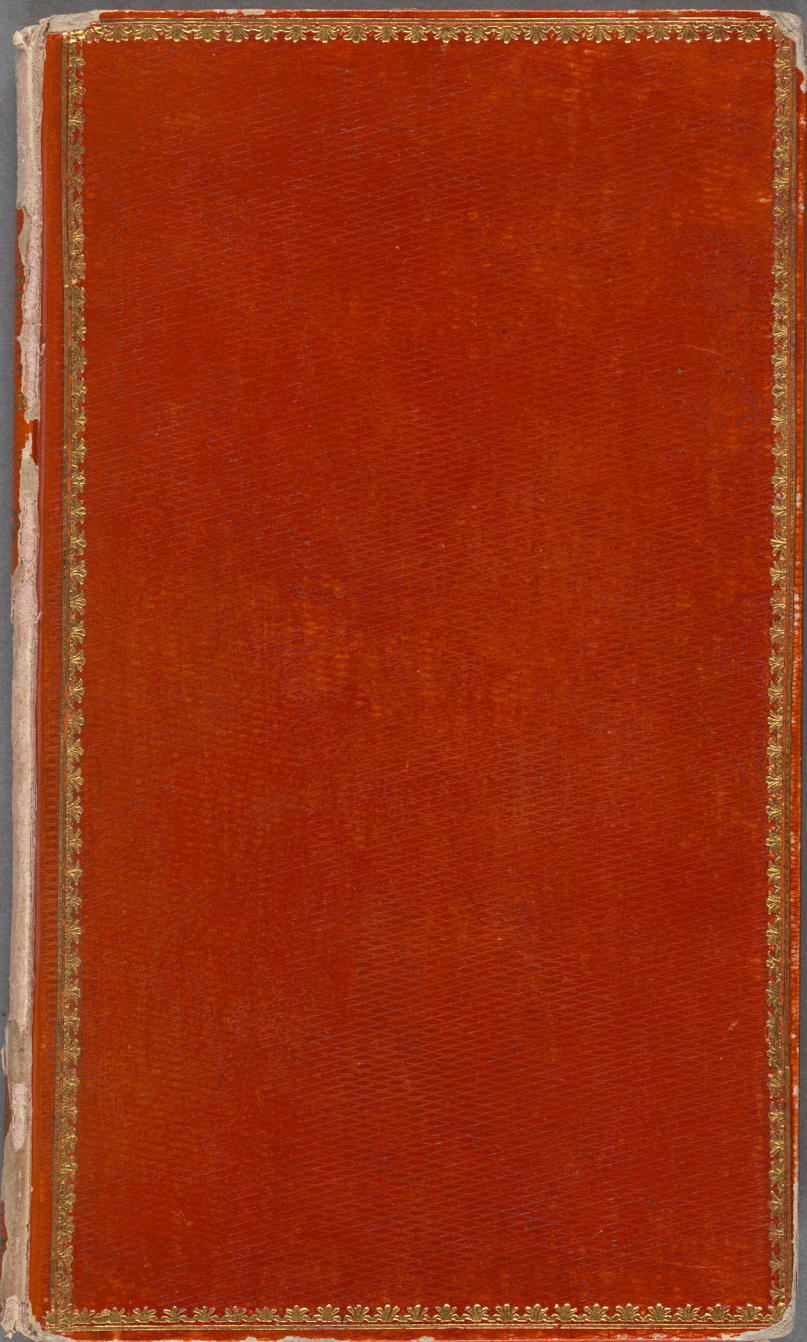
Fransmannen Charles d'Ogiers Dagbok öfver dess resa i Sverige med franska a...

Ogier, Charles,

1700-1829 57 H

National Library
of Sweden

Kongl. Biblioteket.
STOCKHOLM.

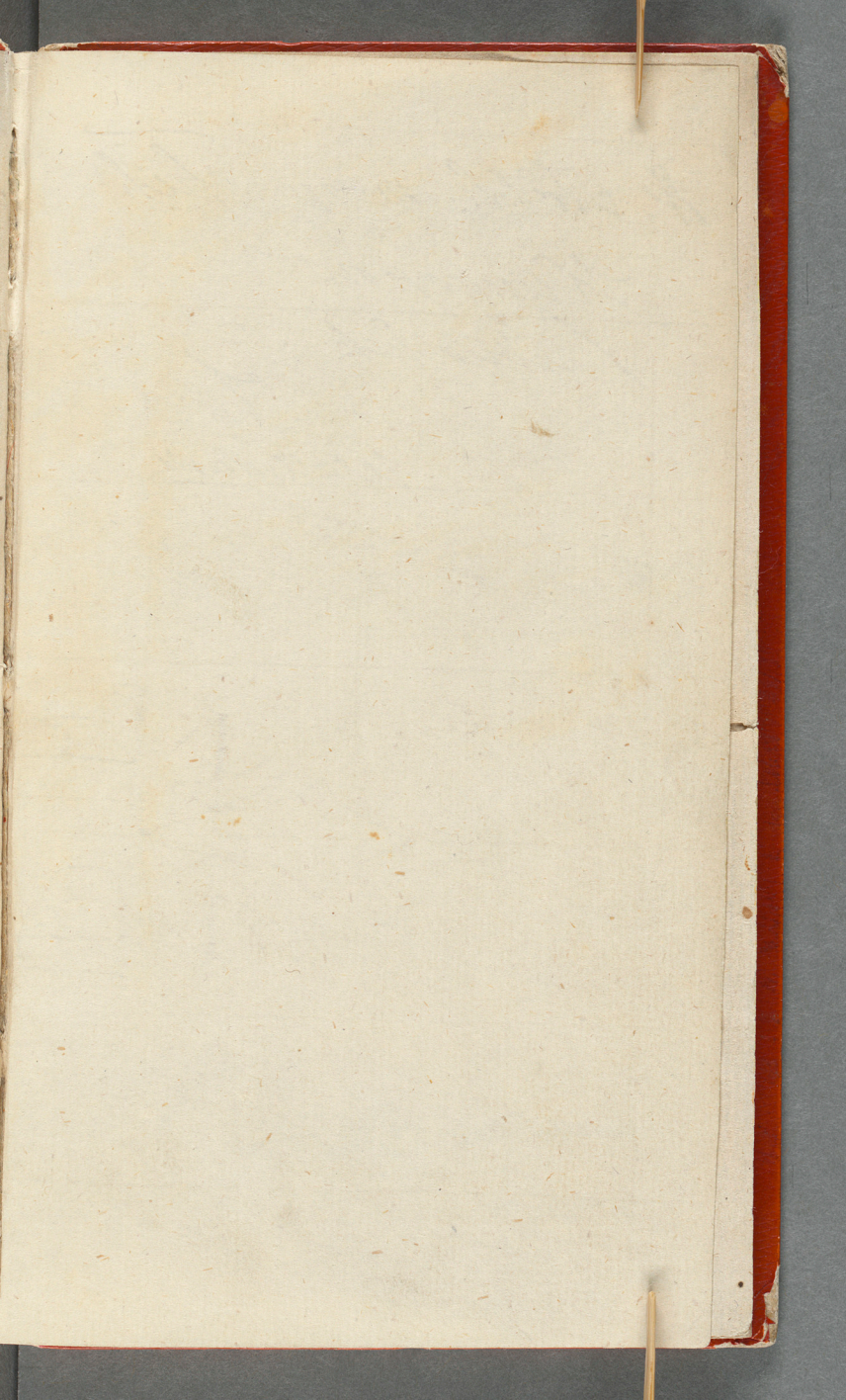
Refor.

Svenska.

Ex. A.

1700 - 1829

Ogier, C.

N. Nath. m. m. Fish.

Kingsport

Bibliothek

of

Wallmark

Ex. A.

FRANSMANNEN

CHARLES D'OGIERS

DAGBOK

öfver dess Resa i Sverige med
Franska Ambassadören,
Grefve *d'Avaux*.

År 1634.

Ett bidrag till Fäderneslandets Sede-
historia för denna tid,

STOCKHOLM, 1828.

Tryckt i ECKSTEINSKA Tryckeriet.

FRANSMÄNNEN

CHARLES D'OGIER

DAGBOK

öfver dess Resa i Sverige med

Franska Ambassadören

Charles d'OGIER

År 1684

En bidrag till Franska Resans

Historia för denna tid

STOCKHOLM, 1828

Tryckt i Kongliga Tryckeriet

E R I N R A N .

Caroli Ogerii Ephemerides, sive iter Danicum, Svecicum, Polonicum utkom i Paris år 1656 in 8:o. En öfversättning deraf är förut tryckt i Stockholms Magasin; men som detta är mycket sällsynt, har man trott sig tjena Svenska Allmänheten medelst utgifvandet af en ny.

ERINRAN

Allmänheten meddelat utspändhet af en
kat villigt, har man trots sig flera svenskar
i Stockholm magasin; men som detta är nytt
in 8. o. En öfversättning der af är följande tryckt
Sveconum, Poloniam utkom i Paris år 1650
Caroli Ogerii Episcopi, sive iter Danicam.

1634,

November den 18:de,

Lade vi i land vid Calmar, den första Svenska stad på denna kust. Här är ett väl befästadt slott, som ligger vid hafvet, och för hvilket de förbigående skeppen stryka segel. Midt emot är på något afstånd en af hafvet omgifven skans. Vi saluterade slottet med tre skott, hvilka besvarades med två. Vi stego sedan i land, då Ambassadören skickade några af vårt folk till Kommendanten på slottet, för att berätta sin ankomst och begära en lots, som kunde föra vårt skepp ända till Stockholm eller åtminstone till Elfsnabben, i anseende till sandbankar och klippor, hvarmed hela hafvet är beströdt, och hvilka göra sjöfarten för fremmande högst äfventyrlig, i synnerhet i denna årstid. Vi fingo äfven en styrman, som vi ansågo skicklig, men som var en af de oerfarnaste och olyckligaste. Under det man gjorde anstalt om lotsens anskaffande, gick jag med Ambassadören incognito i stads-kyrkan, hvarest var begrafning. Presten stod vid altaret med kappa och handskar, sjöng och vände sig ibland åt folket. Ambassadören befallte mig gifva mig i tal med honom. Vi fingo sedan veta, att det var sjelfva

Biskoppen i stiftet *). Sedan jag frågat honom om sakernas närvarande läge, frågade han mig tillbaka, om vi voro militärer eller köpmän, Jag svarade, att vi vore begge delarne, och att händelsen förenat oss. Ambassadören, liksom han sjelf, som varit spannmålshandlare, frågade då presten, som var lika så dryg som fattig, om man i Sverige hade god säd. Bättre än ni, hvarifrån ni än må vara, svarade han. Någre af oss blefvo förargade öfver detta svar, andra skrattade då de hörde en Svensk, som vanligtvis räknar hafre- och kornbröd för det förnämsta, täfla med Grefve d'Avaux **), som äger de bästa sädes-slag i verlden på sin egen-dom. Man har väl här i landet något litet säd, men brödet bakas med så dålig blanning af gäst och agnar, att vi alla hade derföre afsmak. I Tyskland brukas väl samma sätt att baka och grädda, men der är mera tillgång på god spannmål.

Söndagen den 19 lade vi ut från Calmar, sedan solen gått upp. Vi hade Svenska redden till vänster och Öland till höger. Sedan vi, i stilla väder, farit 6 mil, ströko vi förbi en udde, eller klippa, som kallas *Jungfrun*, hvilken på alla sidor sköljes af hafvet. Det berättas att öfverst på densamma är en sjö med svart vatten och svarta fiskar, dem ingen utan olägenhet smakat. Berättelsen här-

*) Mag. Nicol. Eskilli, då Superintendent i Calmar. Rhyzelii Episcop. D. 2, s. 77.

***) *Claude de mesme Comte d'Avaux*, Fransk Ambassadör i Sverige och vid flere Hof, samt i Osnabrüg och Münster, var känd för sin redlighet; brefvexlade med Lärde. Död 1650.

leder sig förmodligen deraf, att ingen varit dit-
 upp, hvarföre klippan äfven fått namn af *Jung-
 frun*. Det är en gammal tradition, att en
 Jungfru blifvit våldtagen af sjöröfvare och, af
 blygsel, helt ensam flyktat till denna otillgäng-
 liga klippa; hon hade, i saknad af födoämnen,
 störtat sig i sjön, hvars vatten svartnat, till
 minne af hennes förtviflade gerning. Ack,
 hvilket dåraktigt tidehvarf! torde någon utro-
 pa; huru många flickor skulle väl nu gifvas,
 som på detta sätt ville utplåna en fläck, den
 de frivilligt eller tvunget förskaffat sig? — He-
 la dagen var ganska vacker, vädret mildt och
 lugnt. Jag spasserade på däck i hopp att da-
 gen derpå vara i Stockholm. Vinden blef nå-
 got starkare emot natten, och skeppet började
 med mer häftighet skakas, så att de fleste af
 vårt sällskap lade sig tidigare. Jag spisade om
 aftonen ensam med Ambassadören, vid hvars
 bord jag nästan alltid åt. Varenne, hvilken
 som yngling farit till sjöss, inkom kl. 8 i Am-
 bassadörens sängkammare, och påminde oss att
 vi nu icke hade mer än 10 mil igen af fria
 hafvet, och att vi sedermera måste styra imel-
 lan klipporna till vänster åt *Elfsnabben* *),
 hvilket icke kunde beqvämligen ske annat än
 på dagen. Han rådde oss dertföre att aflägga el-
 ler åtminstone refva de större seglen, så att vi
 icke under den för mycket gynnande och häf-
 tiga vinden måtte drifvas förbi stället, der vi
 borde hålla åt sidan. Vi hade handlat försig-

*) En i Historien bekant hamn i Stockholms län vid Öster-
 sjön i fjerden Mylingen imellan Ut-ön och Musk-ön. (Se
 Tunclds Geog. öfver Sverige, 8:de uppl., 1. D., s. 394.)

tigt, om vi följt hans råd, men någre som trodde sig vara klokare, satte sig deremot. När vådret således tilltog och en stark storm uppkom om natten, slog ej blott vågorna öfver däck, men våra sängar blefvo äfven uppfylde af vatten. Vi uppvaknade härigenom alla, och vår trumpetare utropade med hög och ymklig röst, att alla voro förgångne. Gråt och klager rop hördes strax från alla kanter. Vår prest kom upp ifrån sin bädd, och sedan han bigtat Ambassadören, gjorde han oss samma tjänst. Under ett flitigt bekännande af våra synder, omfamnade och bådo vi hvarandra om förlåtelse. Magplågor anföllo oss likaså väl som våra samveten; vi uppkastade till och med blod och lågo på golfvat om hvarandra såsom kreatur. Sjömännen sjelfve voro genom skeppets häftiga skakningar så förskräckte, att de ej visste huru de skulle styra det, som likt en med döden kämpande menniska rycktes och skakades af konvulsiviska rörelser; utom att fram- och bakstammen, liksom hufvudet och länderne på en galopperande häst, ömsom upprestes och nedstörtades, hvilket hörer till ett fartygs naturliga gång, tillkom äfven en annan rörelse ifrån sidorna; då de ömsom upphäfdes och nedstörtades, hördes brakande liksom alltsammans skulle sönderbrista. Det var ingen ibland oss, som ej med böner, löften och klagan sörgde för vår gemensamma räddning. Jag för min del utfäste mig att besöka den heliga Genoveva så snart jag kom till Paris, och i hennes kyrka bivista messorne, samt att äfven uppvakta den Hel. Franciscus de Paula, som

var begåfvad med egenskapen att spassera fritt på hafvet.

Den 20:de var icke bättre, och så mörkt, att vi icke kunde se en half mil ifrån oss. Vid middagstiden berättade sjömännerna att vi voro 18 mil ur vår kosa. Nu uppkom villrådighet, om vi skulle fara till Danzig, efter vädret dref så starkt ifrån Svenska kusten. Man trodde att vi under stormen tillryggalagt 100 Tyska mil, och voro ända mot Bottniska viken. En natt, alldeles lik den förra, följde på den dagen. Vi kunde hvarken äta eller sofva, utan lågo nästan alldeles sanslösa i bland orenligheten, darrade vid minsta rörelse och längtade efter dagsljuset.

Den 21:sta hade stormen ej ännu lagt sig. Sjöfolket fick om morgonen ön *Gothland* i sigtet; vi rådgjorde, om vi ej borde segla dit; denna ö tillhör Konungen af Danmark *); men vi seglade hellre åt *Öland*, emedan vädret dref ditåt. Sjöfolket, intaget af fruktan, trodde sig middagstiden åter vara ur rätta leden, hvilket så mycket mera förskräckte oss, som vi förut ägde något hopp. Jag gick kl. 3 in till Ambassadören, hvilken jag ej sett på tvenne dagar. Jag fann honom trött och opasslig, men likväl oförskräckt; han bad mig vara vid godt mod. Han trodde att vi äfven följande natten borde hålla oss ute på hafvet och undvika klipporna medan dager vore. Under det vi härom rådgjorde, ropades från masten att land

*) *Gothland* återkom icke till Svenska kronan, förr än genom freden i Brömsebro, år 1645.

syntes. Man skyndade sig dit och tycktes se *Öland* till vänster och *Jungfruklippan* till höger. Men vi hade blott en och en half timma qvar af dagen, och dessa ställen lågo 3 mil ifrån oss. Vädret kom ifrån Svenska kusten, och vi skulle segla rätt fram imellan *Jungfrun* och *Öland*, som är en ganska trång passage; all varsamhet fordrades. Solen gick lyckligtvis ned på andra sidan om *Jungfrun*, så att denna klippa blef så mycket mera synlig, och vi seglade den förbi utan någon fara omkring kl. 7 på aftonen. Vi fingo då spisa i ro vår aftonmåltid och gå till sängs, hvarefter vi vid midnatten kastade ankar vid ~~Öland~~, midt emot *Borkholms slott*.

Den 22:dra, middagstiden, kommo vi till *Calmar*. Ambassadören blef qvar på skeppet, såsom beqvämligare och mera passande hans värdighet; men flere af oss gingo i land. Som jag ej på 18 dygn tagit af mig kläderna, och åtskilliga af mitt sällskap på 3 à 4 ej sett någon mat, njöto vi en vällust, lik Mahomets paradis, då vi i en varm badstuga fingo spisa och sofva. Hvarken värden, hans hustru, drängar, pigor, ett barn som gret i vaggan, eller fyra soldater, som ända inpå morgonen rökte tobak samt drucko öl, kunde hindra mig att smaka den ljufvaste sömn.

Den 23:dje kom Ambassadören in i staden under tillopp af folk och styckeskotts lossande, hvilket alltid skedde då han steg om bord eller lemnade skeppet. Vi spisade alla med honom, äfven skeppskaptenen, åt hvilken han gaf en silverskål och 100 daler åt besätt-

— 7 —

ningen. Man drack vid slutet af måltiden Danska Konungens skål, då alla stego upp med blottade hufvuden *).

Den 24:de hölls mässa i Ambassadörens logis, hvilken förmodligen var den första i Sverige sedan Konung Sigismund afsattes. Allas våra namn måste i dag uppgifvas för Guvernören på slottet, hvilken var sjuk; det var besynnerligt att både i Danmark och Sverige voro Guvernörerna vid Ambassadörens ankomst alltid sjuka; förmodligen emedan de blygdes att visa deras fattigdom och illa utrustade manskap.

Den 25:te skaffade vi oss sadlar, tömmar och annat som kunde vara nödigt till vår förestående landtresä; ty de skjutshästar vi erhöles voro alldeles blottade, Det är stads- och landtboernes skyldighet att hålla hästar till allmänt bruk, så att man kan, efter erhållen Konglig befallning, resa igenom Sverige så mycket man vill utan någon kostnad **). Hästarne äro små, men modiga och starka. De af vårt sällskap, som ej försedt sig med ridtyg, hvilket man i Calmar fick för 4 daler, måste till de andras åtlöje sitta på bara hästryggen, eller i klöf-sadel. Vi reste omkring 5 mil på dagen, bytte då och då om hästar utan dröjsmål, och spisade endast morgon och afton. Några foro förut för att bestyra om hvad vi

*) Förmodligen emedan skeppet och besättningen var ifrån Danmark.

***) Friskjutsen upphörde genom skjutsfärds-penningarnes påläggande på hemmanen år 1649. Lagerb. Sammandr. 3 D. s. 91.

på våra hvilställen behöfde; ty Svenska herbergen äro ej inrättade för stort sällskap. Ingenting fattades för vår förtäring, icke en gång Spanskt, Franskt eller Rehnskt vin; öl kunde man få öfverallt i städerna och byarna. Vi behöfde dagligen för oss och vårt pagage 200 hästar. Gossar och flickor följde alltid med dem och redo lika tappert; de lemnade oss gerna hästarne, emedan bönderna äro i stället fria för andra utlagor. Allmogen är för öfrigt hvarken obeqvämt eller fattigt klädd; jag kan ej påminna mig att jag i Sverige sett någon naken eller trasig. Som de förmögnare ej visa öfverflöd, så förgås ej heller de fattiga i elände. Bönderne äro ej som våra, klädda med tyg af lin och hampa, utan med tyg af svart ull, som Svenska fåren vanligen bära *); de nyttja läder- och ej trä-skor, nattmössor och ullvantar. Åkerfälten omkring byarna äro små och så beströdda med sten och buskar, att om man ej visste att landet är ganska gammalt, skulle man tro att det vore nyligen uppodladt. Det är besynnerligt, att sedan de brännt skogen, de genast så i askan utan plöjning, harfning eller gödning; vacker säd erhålles, fast ej förr än andra året derefter. Marken utanför Calmar var oländig, full af sten och törnbuskar. Vi ombytte hästar efter 3 mils resa, och kommo vid solens nedgång till *Alhems* by eller socken **). Presten var Ambassadören till mötes, och vi gästade hos honom. I Sverige äro alla landt-

*) Här tyckes Författaren vara illa underrättad.

***) I Stranda härad, Calmare län.

presternas boställen gästgifvaregårdar, och äro dem förunnade med detta vilkor, ehuru de förut tillhört kyrkan. Vid reformationen i Sverige delade de som dertill bidrogo så förmånerna sins imellan, att kronan behöll kyrkans egendomar, presterne hennes betjening af enkor, nunnor och Jungfrur och lekmännen blefvo befriade ifrån den svåra konfessionen och fastorna. Man finner derföre ingen prest ogift eller barnlös. Konung och Drottning bo äfven på resor i presternas hus. Dessa äro hoptrimrade af långa stockar, betäckte med torf, låga, och utvändigt lika gås- eller hönshus; invändigt finnas likväl hyggliga rum med målningar öfver allt på väggarna och i taket, hvilka konstalster visserligen ej äro i Holländsk eller Italiensk smak. Vi fingo här en god aftonmåltid, bestående af gödda gäss, som smakade oss så väl, att vi deraf brukade till ordspråk: *godt som prestens gäss*. Svenska Riksrådet, Baron Skytte, bor i denna socken. Hans son är en ej mindre lärd än hurtig yngling *).

*) I Danska resan, s. 56., yttrar sig Författaren under den 12 Sept. 1634: "Ifrån Helsingör kom en ung Svensk Adelsman vid namn Skytte till oss i Köpenhamn. Han var skickad af Svenska Ambassadören att komplimentera och underrätta oss om hans ankomst. Han talade Latin med sådan färdighet, att vår Ambassadör, som är ganska stor kännare af detta språk, icke kunde underlåta att beundra honom. Denna yngling stupade sedermera som Öfverste i Pommern, och visade derigenom att han ej hade mindre mod än snille, hvilket jag här vill anmärka att ej en så värdig yngling må sakna äminnelse." Denne var R. R. Baron J. Skyttes äldsta son, Johan, född 1612, död 1636 såsom Öfverste och Landshöfding öfver Storgard i Pommern. v. Stiernmans Bibl. Sviogoth. T. 2, p.

Den 27:de reste vi 5 mil och stannade hos presten i *Högsby* *).

Den 28:de kommo vi till *Aby*, sedan vi åter farit 5 mil. Här fingo vi icke bättre sän- gar än på skeppet.

Den 29:de reste vi i ett vackert väder ge- nom stora skogar af gran, ett trädslag som håller sig grönt både sommar och vinter. Un- der lek och löje ankommo vi om aftonen till *Wimmerby*.

Den 30:de, Andersmässdagen, höllo vi oss stilla; Ambassadören lät hålla gudstjenst i sitt kvarter **). Vi passerade i skogen det öfriga af dagen, och hade, okunniga om vägen, så när blifvit öfverraskade af mörkret.

December.

Den 1:sta lemnade vi under snöväder den- na lilla stad och med detsamma *Småland*, som betyder *ett litet land*, emedan de stora sko- garna här lemna föga öfrigt åt åkerbruket. *Östergöthland*, ett mer fruktbart landskap, vidtog nu. Vi stannade i *Guista* ***), der Kon-

541, der hans skrifter uppräknas och hans Epitaphium kan läsas.

*) Socken i Hanbörds härad, Calmare län.

***) Författaren har här, som på flera andra ställen, infört vackra Latinska verser, som han af hvarjehanda anled- ningar skrivit till Ambassadören eller fått af honom till svar. Man har, till undvikande af vidlöftighet, utlemnadt dem. Samma frihet har man tagit sig med vis- sa Författarens reflexioner, som för Svenska läsare kun- na vara mindre intressanta.

***) Förmodligen Gista socken i Skärkinds härad.

ungen har ett herberge som vädret blåser igenom från alla sidor, Vi valde därför hellre att hvila öfver hos bönderna.

Den 2:dra foro vi förbi *Brokinds* fästning, omgifven af vatten, och kommo, sedan vi 3 gånger ombytt hästar, till *Linköping*.

Den 3:dje. Vi dröjde här i dag, emedan det var söndag. Här är en akademi med ganska få studerande. I Domkyrkan, som är stor och vacker, i synnerhet prydd med Bjelkeska grafven, sågo vi en prest predika i mess-skjorta, eller som vi säga: *in albis*. Vi funno äfven här ett uselt prof af kyrko-disciplinen i Sverige; en stackars flicka, som brutit emot sjetten budet, måste under hela gudstjensten stå på knä på en pall, på det att hennes blygsamhet så mycket mera skulle oroas af hela församlingens åsyn. Ambassadören, som föraktade denna kätterska gudstjenst, besåg imellertid slottet, byggt enligt ortens smak. Efter aftonmåltiden uppväktades han under sina fönster med musik af några skolgossar, ehuru sträng kölden var; han lät ibland dem utdela några daler.

Den 4:de ombytte vi 3 gånger hästar, och kommo till *Norrköping*.

Den 5:te. Emedan *Norrköping* räknas ibland rikets förnämsta städer, beslöto vi att här dröja en dag. Strömmen, som bryter härigenom, hafva gifvit inbyggarna tillfälle att anlägga ganska många vattenverk. Kopparhamrarne och gevärs-faktorierna besågo vi med uppmärksamhet i sällskap med Guvernören i staden. De flesta arbetarne äro Nederländare, och tala

Franska. Ambassadören passerade derifrån utmed floden till skeppshvarfvet, hvarest åtskilliga jernkanoner lågo, hvilka skulle öfverföras till Holland. Der var äfven ansenlig tillgång på svarta kaniner, så tama, att de nästan läto taga sig; men jag hörde ej om de, liksom harrarne, ombyta färg vintertiden.

Den 6:te kommo vi till *Öster Husby* *) der vi, i brist på sängar, lågo i halm på golfvet.

Den 7:de foro 10 af vårt sällskap förut öfver hafsviken, hvaruti *Motala* ström faller, emedan farkosterna ej kunde öfverföra oss alla. Den kallas *Bråviken* och skiljer Östergöthland från Södermanland; öfverfarten är en half mil lång. Vid foten af ett berg på andra sidan, ligger en liten kyrka, liksom en snäcka på en klippa. Detta ställe skulle väl förtjena att afmålas. Vi kommo till *Tuna socken* **), och togo logis hos presten.

Den 8:de. J anseende till Maria aflelses fest, dröjde vi här en dag och höllo Katholsk messa i en Luthersk prästs hus, förmodligen till hans stora grämelse. Tvenne gudfruktiga qvinnor voro äfven dervid närvarande; de visade den största andakt; den ena hade för 3 år sedan för religions skull, flyttat från Amsterdam, och hade allt sedan ej bivistat någon Katholsk Gudstjenst. Jag anser att det vore värdigt våra stora Konungar, om några prester skickades

*) Socken i Östkind's härad.

***) I Jönåkers härad.

skickades hit till hemliga katolikers tröst och uppbyggelse; detta kunde ske med ringa kostnad. Vi besågo äfven ett styckebruk, som låg här bredvid. Tvenne utskickade ifrån Drottningen, Frans Kruse och Lars von der Linde, träffade oss här. De skulle komplimentera Ambassadören och följa honom till Stockholm.

Den 9:de kommo vi till Nyköping. Den 10:de hölls messa i Ambassadörens logis, som var stort och rymligt. I Nyköping är ett vackert slott och mynthus. Halfva staden hade afbrunnit för några år sedan, hvilket ej är underligt, ty nästan alla husen äro af träd *). Den 11:te. Eftermiddagen mötte vi på vägen Baron Skytte, far till den yngling vi förut nämt. Han är Riks-Råd, en klok och lärd man, som redan varit uppdragen flera beskickningar och nu gick som Ambassadör till Danmark för Biskops-Stiftet Bremen, och vidare till England. Grefve d'Avaux talade vid honom halfannan timma, icke utan nytta, ty han är ett af rikets största snillen. Vi kommo sedan till Öby (*Åby?*) och togo logis hos Länsmannen. Den 12:te kommo vi till staden *Telge*, som tre år förut afbrunnit, fast den är omgifven med vatten på alla sidor.

Den 13:de dröjde vi här. Ambassadören bodde i Drottningens hus, som hade många rum, men var af träd och utan möbler.

*) Författaren tyckes här äfven vara illa underrättad. Nyköping brändes af Hättebröderna i Kon. Albrechts tid, och sedan är ej någon brand bekant förrän 1665.

Den 14:de. Då vi ändtligen nalkades Stockholm, möttes Ambassadören af Ax. Banér (*), bror till den tappre Generalen, och Gustaf Horn (**), en slägtinge till Fältmarskalken; de uppehöll oss midt uti snön med nog långa orationer. Banér, som Hofmarskalk, talte, enligt sin värdighet, på svenska, hvilket Horn sedan tolkade på fransyska; under hela vårt vistande i Sverige visade han oss mycken artighet. Vi fördes sedan in i staden på ej vackra slädar, som hade utseende af att vara gjorda i Frankrike, hvilket ej heller är otroligt, ty Joh. Oxenstjerna (***) hade ifrån sin Engelska och Holländska ambassad hemfört en mängd dylik grannlåt. Staden är trång och dess läge obeqvämt på landtsidan, men dess hamn är desto fördelaktigare; den är eljest stor och har många inbyggare, ehuru de, under vårt vistande härstädes, ej mycket syntes på gatorna, hvilket bör tillskrifvas den stränga kölden. Fruntimren gå nästan ej oftare ut än i kyrkan. Ambassadören fick ej särdeles beqvämt logis, men det fanns ej bättre i hela staden. Vi inqvarterades deremot i privata hus och njöto mycken höflighet af våra värdar. På ved var ingen brist; jag påminner mig, att Avangour, med en besynnerlig frikostighet, alltid reste spisen full när vi skulle äta, ehuru der redan förut var en stor brasa.

*) Riks-Marskalk och Riks-Råd.

**) Drottning Maria Eleonoras Hofmarskalk och sedan Riks-Råd.

***) Son af den store Riks-Kansleren Grefve Axel Oxenstjerna; han var sist Ambassadör i Osnabrüg och Riks-Råd.

Den 15:de hade Ambassadören besök af Hertigen af Zweybrücken och Pfalz-Grefven vid Rhen *), som är Konung Gustaf Adolfs svåger och uppehåller sig i Stockholm. Ambassadören lemnade honom högra handen och följde honom ända ner till slädan. Jag känner icke denna Herres egenskaper, men beklagar endast de Prinsar, som ej kunna lefva enligt sin börd. Fastän han är Drottningens släktning, har han likväl ingen del i regeringen, men hans son och dotter äro prydnader för Svenska hofvet. Dottren **), en ganska vacker och giftvuxen Prinsessa, är mycket väl hos Enke-Drottningen. Sonen är yngre, men likväl några år äldre än regerande Drottningen. Ambassadören hade äfven samma dag besök af Riks-Råderne Math. Soop och O. Sparre, hvilka med oss hade bivistat Danska Kronprinsens förmälning i Köpenhamn.

Den 16:de kom R. R. Sparre åter till Ambassadören tillika med Hof-Kansleren Joh. Salvius, som, ehuru han icke är i Rådet, likväl begagnas i de vigtigaste förrättningar ***). Kännare af alla språk och vettenskaper, har han varit Kon. Gustaf Adolfs Sekreterare. Han är nu med-legat vid Fredsverket i Tyskland.

Den 17:de, söndag, hölls gudstjenst i Ambassadörens sängkammare; ty han måste ligga,

*) Johan Casimir, gift med Catharina, dotter af Konung Carl IX.

**) Förmodligen Christina Magdalena, född 1616, gift med Mark-Grefven Fredrik VI till Baden Durlach, hvarigenom hon blef stam-moder åt Kon. Gustaf III.

****) Han blef sedan Friherre och Riks-Råd.

spisa och förrätta sin andakt i samma rum, så obeqvämt bodde han. Han hade likväl i öfra våningen ett stort rum med 11 stora fönster-lufter emot hafvet (saltsjön); hans svit spisade i detta rum, äfven han sjelf publikt; men det skedde endast några dagar i början för folkets skull. Han indrog sedan denna stat, emedan han fick af Regeringen 15 à 20 unga Svenska Adelsmän till betjening vid dylika tillfällen, hvilka voro dyra att underhålla. Johan Oxenstjerna, son af Riks-Kansleren, spisade med honom i dag, och räckte honom sjelf handduken efter måltiden, utan att i början kunna förmås att nyttja samma beqvämlighet. Så stor höflighet visar man här fremmande Sändebud.

Den 19:de blef Ambassadören af tvenne Riks-Råd uppförd till audiens hos Drottningen med ett stort sällskap af Svenska Adelsmän, som till större delen gingo till fots framför våra slädar. Drottningens palats är ej utan anseende, stort, gammalt, med många rum; man hade med präktiga kläden belagt den väg Ambassadören skulle gå. Han blef införd i Drottningens sängkammare, der hon *) satt på en upphöjning under en thronhimmel. Hon uppsteg, då vi, som företrädde Ambassadören, inkommo i rummet; hon helsade på hvar och en af oss med en liten bugning. Hennes förmyndare och Riksens Råd stodo till höger om henne; till venster hennes fruar och fröknar, och ibland dem närmast, hennes kusin, Pfalz-grefvens dotter. Ambassadören uppsteg till

*) Drottning Christina, Konung Gustaf II Adolfs dotter.

thronen efter trenne djupa bugningar; sedan han kysst Drottningens hand, började han tilltala henne på latin. Talet innehöll egentligen Hans Allrakristligaste Maj:ts vänskaps-betygelse, och dess åstundan att fortsätta det med högstsal. Konungen ingångna förbund, samt att bilägga de imellan Sverige och Pålen uppkomna oroligheter, i hvilket ändamål han afsändt denna sin Ambassadör. Han uttryckte allt detta med mycken värtalighet; den åttaåriga Drottningen afhöorde honom med all den uppmärksamhet, som om hon hade förstätt hvart ord. Salvius steg då fram till thronen och svarade på Drottningens vägnar med ett prydligt tal, hvaruti han erkände Franska Kronans stora benägenhet för Sverige, och i synnerhet dess deltagande i Sveriges omständigheter vid detta tillfälle. Ambassadören framgaf derefter till Drottningen sin Konungs bref, och anhöll att hans svit skulle få presenteras, hvarpå vi alla kysste Drottningens hand; desamma Riks-Råd, som uppfört honom, förde honom nu hem, samt spisade med honom till middagen.

Den 20:de fick Ambassadören audiens hos Enke-Drottningen *). Riks-Råderne Math. Soop och Jak. De la Gardie uppförde honom, äfvensom Bengt Oxenstjerna **), en Herre, som under sina många beskickningar vid utrikes hof, äfven varit i Persien och för få år sedan hos vår Konung. Han är mycket höflig och kän-

*) Maria Eleonora af Brandenburg, Enke-Drottning efter Konung Gustaf II Adolf.

**) Till Ekebyholm, kallades, för dess många och vidsträckta Resor; Resare Bengt. Död i Riga 1643.

ner i grund Italienska språket, hvilket är sällsynt ibland Svenskarne. Johan Oxenstjerna, Riks-Kanslerens son, och Gust. Horn voro äfven närvarande. Vi gingo upp i en stor sal, der Riksdagarne hållas, och der alla provinsvapen äro målade uppomkring taket; vi hade många Adelsmän med oss, men ganska få fingo inträda i Drottningens gemak; ty hon hade, sedan sin gemåls död, undflytt allt sällskap och tillbragte tiden i ett mörkt och svartklädt rum, som endast upplystes af några vaxljus. Hon hade för några dagar sedan likväl insläppt dagsljuset. Efter dessa berättelser kunde intet vara oss mer oförmodadt, än att få se en den skönaste Prinsessa, hvars vext och utseende voro alldeles oförlikneliga. Hon stod uti ett stort fyrkantigt rum, der väggar, tak och golf voro betäckta med svart kläde. Ingen säng var der synlig. Några af hennes Hof-fruntimmer stodo till höger och några af Riks-Råden till vänster om henne. Hon helsade på hvar och en af oss och svarade på alla Ambassadörens bugningar. Sedan han kysst hennes hand, började han sitt tal på fransyska; jag tillstår, att vi derpå ej fästade någon uppmärksamhet, så intagna voro vi af Drottningen. Jag vet, att han med flit ej nämde något om högstsal. Konungen, såsom ett för ömt ämne vid detta tillfälle. Salvius svarade på latin för Drottningen, sedan hon åt honom i tysthet, sagt sin mening. Då Ambassadören sedan framlemnade sin Konungs bref, befallte hon, att det skulle sägas honom huru ledsen hon var att hon icke kunde tala fransyska, emedan hon hade mycket

att fråga om Konungen och Drottningen i Frankrike. Ambassadören kunde deremot icke nog beklaga, att han ej var mäktig Tyska språket, för att tala med en så stor Drottning. Vi blefvo sedan presenterade till handkyssning. Härifrån fördes Ambassadören till en annan del af slottet, hvarest Rådet väntade honom. De mötte honom alla vid ingången; vi följde med honom in, men gingo strax ut igen, sedan vi lemnat honom sittande midt under en himmel, och Riks-Råden här och der omkring på siddorna. Ambassadören dröjde der en hel timma och talte med dem på latin, men Riks-Kansleren var den tiden ej hemma, utan i Rikets ärender i Tyskland.

Eftermiddagen kom Jakob Pontusson De la Gardie, som jag hädanefter kallar General *), för att helsa på Ambassadören. Han kallades Excellens och talade flera timmar på fransyska med Ambassadören.

Den 21:sta hade Ambassadören besök af Riks-Drotset Gabriel Oxenstjerna. Han vägrade taga högra handen, så att denna heder lemnades Ambassadören äfven i sitt hus, både i Sverige och Danmark. De talade latin i flera timmar, ty Riks-Drotset kunde ej fransyska. Samma dag firades Joh. Oxenstjernas bröllop med Grefvinnan Sture **), som är släkt med Drottningen ***). Ambassadören var bjuden till denna högtidlighet, hade främsta rummet

*) Han var Riks-Råd, Riksmarsk och General Fältherre, m. m.

**) Anna Margaretha Sture.

***) Hennes mor var Ebba Leyonhufvud.

och njöt all heder. Vid vigseln stå herrar och fruntimmer på hvar sin sida; kontrahenternas släktingar hålla tal, hvarigenom de öfverlemna de tillkommande makarne åt hvarandra. I 3 timmar sutto vi till bords under en vacker taffel-musik. Hvar och en måste sedan, stående med blottadt hufvud, dricka Konungens i Frankrike samt Drottningarnas skålar, hvilket påstod i halfannan timma, emedan hvar och en höll förut en lång oration till sin granne. Sedan gästerna på detta sätt erhållit mod, började man på det häftigaste bekriga Kejsaren och Konungen i Spanien; ett stort bord midt i salen, fullsatt med bägare och glas, försedde gästerna med vapen. Sedan maten var borttagen börjades dansen, ifrån hvars åskådande jag hindrades af det täta drickandet, som jag måste undvika. Ambassadören var kvar för höflighet skull till kl. 5 om morgonen, ehuru han hade ingenting mindre än roligt.

Den 26:te reste den mannen tillbaka till Calmar, som hade bestyrt om våra bekvämligheter under resan. Han var Holländare till nation och hade namn af prestaf, som här i landet lär betyda detsamma som Chiausse *) hos Turkarne. Ambassadören gaf honom vid afresan ett guldur. Vi fingo efter honom till prestaf Thure Liljesparre, som är chef för Drabanterne, en tvär man, som spisade med oss och

*) Chiaux är ett slags portvaktare, och Chiaun-Bachi en person, som ledsagar fremmande ministrar till audiens-rummet.

var till hands hos Ambassadören så ofta han for ut.

Den 30:de besåg jag en kyrka *), som fordom varit Franciscaner-kloster, och der Konung Gustaf Adolf är begrafven. Inga dekorationer eller inskriptioner syntes der ännu, men utanföre på väggen var en inskrift, vid hvars läsning, isynnerhet de orden: *Germanicis a deformatione Papæ Liberatis*, så högt förtörnade Ambassadören, att han sade sig skola göra anmälan hos Regeringen om ändring. Om han gjort det, är intet tvifvel att det ju blifvit bifallit.

1635. Januari.

Den 2:dra uppvaktade Ambassadören Enkedrottningen och hade, sittande, med henne halftimmas samtal. Generalen De la Gardie var tolk dem imellan.

Den 4:de. Då Lutheranerne, hvilka ännu följa gamla stilen, firade sin Juldag, var jag i en af stadens större kyrkor. Tvenne prester stodo vid altaret, af hvilka den äldre hade en större (*chappe*) och den andra en mindre kappa (*chassuble*). Begge hade ringkragar (*fraise*), hvilka se nog besynnerliga ut. *Verbum caro factum est* sjöngs ifrån orgel-läktaren, först på latin och sedan på svenska. Communionen för rättades utan ljus, fastän sådana före predikan voro upptända på altaret. I Tyska kyrkan,

*) Rongl. Riddarholms-kyrkan.

der vi voro i aftonsången, stod ett krusifix af silfver på altaret. Kyrkans inredning var helt katholsk *).

Den 7:de fick Drottningen den obehagliga underrättelsen, att Augsburg, som de Svenska innehaft, blifvit intaget af de Kejsrerliga. Hon lemnade genast Ambassadören deraf del.

Den 11:te firade Lutheranerne sin Nyårsdag. Jag bivistade gudstjensten i Tyska kyrkan. Man började med *Gloria in excelsis Deo* på latin, men allt det öfriga förrättades på tyska. Efter predikan skedde kommunion, hvilken få af åhörarne bivistade.

Den 12:te uppvaktade Ambassadören begge Drottningarne, som äfven den dagen hade besök af Danska Agenten P. Wibe.

Den 17:de var Ambassadören hos Riksdrotset och fick af honom höra åtskilligt om Sveriges ställning, som han sedermera under aftonmåltiden berättade mig. Vid Riksdagen, som hölls i Stockholm strax efter Konungens död, hade knappt Riks-Drotset börjat sitt tal med de orden: *Konungen är död*, förrän alla närvarande utbröto i tårar och klagan, så att han måste upphöra; då han åter började tala, blef han på samma sätt hindrad. Sedan han fått ljud och föreställt dem huru de nu, enligt löfte, borde välja högstsäl. Konungens Dotter till Regentinna, steg en bonde fram, vid namn Lars, och frågade: "*Hvad är det för en dotter? Henne ha vi aldrig sett eller*

*) Man har i denna, så väl som andra berättelser, uteslutit mycket allmänt kunnigt och ännu brukligt.

känt." Mängden sorlade, och Riks-Drotsen måste låta inbära Prinsessan. När bönderne, och Lars i synnerhet, fått se och betraktat henne noga, yttrade han: "*Det är riktigt, se Konung Gustafs näsa, ögon och panna. Hon skall blifva vår Drottning.*" Hon blef der- efter enhälligt utropad och lyft uppå thronen. Riks-Drotset berättade äfven, att Konungen sjelf, och nu, efter dess död, Drottningens för- myndare, hvart år reste omkring Rikets pro- vinser, för att se huru rättvisan skiptes, och att den ringaste Svenska bonde alltid hade fritt tillträde hos sin öfverhet; om detta vägrades, skulle säkert mycket buller uppkomma i den ort, hvarifrån supplikanten vore. Riksmarskens fru *) skiekade i dag Ambassadören Enke-Drott- ningens porträtt, hvilket Konungen låtit måla 6 månader efter sin förmälning, då han ännu var kär i hennes behag.

Den 19:de voro vi med Ambassadören hos Riksmarsken att taga afsked, emedan han, til- lika med de andra förmyndarne, nu skulle re- sa hvar till sin landsort; de resa hellre om vintern än om sommarn; huru de så hastigt kunna afgöra vidsträckta förrättningar, skall jag framdeles förklara. Marsken hade i sitt sällskap *Des Oresches*, en Fransman, liten till vexten, men full af mod; han blef några år senare Öfverste vid Gardet i Fältmarskalken Wrangels armé.

Den 21:sta spisade Carl Carlson **), Kon-

*) Ebba Brahe, gift med Gr. Jacob De la Gardie.

***) Gyllenhjelm, Riks-Råd och Riks-Amiral, med Catharina Nilsdotter.

ung Carl IX:s naturliga son, och således Gustaf Adolfs bror, middag hos Ambassadören. Han var en god och vänlig Herre, som 12 år varit fången i Pohlen och bunden med kedjor, för det han ville rädda sig med flykten. Ambassadören hade derpå besök af Henrik Larsson von der Linde, en man af stor erfarenhet; Konung Gustaf hade nyttjat honom mycket; han ägde nu i staden ett vackert och väl möbleradt hus, som han sjelf byggt.

Den 24:de såg jag hos nämde Herre en anseelig samling af de förnämsta konstnärers tablour, hvilken blifvit tagen i Tyskland; i Sverige hade förut ej funnits några sådana.

Den 26:te gjorde jag, i sällskap med Thure Liljesparre, en promenad på isen till en landtgård, den Riks-Skattmästaren *), till hela stadens stora förtrytelse, byggt här utanföre. Folket misstänker här, likasom hos oss, dem, som äro anförtrodda förvaltningen af allmänna medel. Skattmästaren var annars en stor hushållare, och hade på denna sin gård inrättat ett anseeligt brygghus och ett tegelbruk.

Den 30:de hade Ambassadören visit af Bengt Oxenstjerna, som nu med sin fru beredde sig att resa åt Lifland, öfver hvilket land han var Guvernör. Han hade 500 mil att resa och skulle nästan fara igenom hela Lappland; men den stränga kölden, hvarigenom i dessa dagar *Bottniska viken* och alla Finnska pass lagt sig, förkortade anseeligt hans väg.

Februari.

*) Baron Gabriel Oxenstjerna.

Februari.

Den 8:de. Då jag besökte en skolmästare, som var kunnig i Hebreiska och Grekiska språken, fann jag hos honom en 8 års gammal flicka, som låg och sof öfver en uppslagen Bibel. Hon hade förmodligen ett rus af öl, ty hos lärde och olärde, bättre och sämre folk, är det här icke ovanligt att finna ölstopet bredvid Bibeln.

Den 11:te, söndag, besökte Ambassadören om eftermiddagen Riks-Råderne P. Sparre och Math. Soop. De äro tarfliga och sparsamma Herrar; ty uti matsalen, der vi blefvo emottagne, funnos inga tapeter på väggarne, endast en blå himmel öfver bordet för att hindra spindlarne att falla i maten. Så bodde äfven fordom Curtius och Fabricius.

Den 13:de. Som Ambassadören icke mådde väl, läste jag för honom hela dagen ur Ovidius, egentligen de fabler, som voro målade på tapeterna i hans sängkammare.

Den 14:de företog jag, tillika med Avau-gour, Gernande, Bordon och Nils Wallentin, en ung Stockholmsbo, en lång och besvärlig resa till Kopparberget, hvarifrån Svenska kronan har sina största och säkraste inkomster. Denna resa behagade mycket Drottningen och Regeringen, som ej allenast befallte Landshöfdingarne, genom hvilkas län vi skulle resa, att förse oss med alla beqvämligheter, utan äfven skickade en Drabant förut, för att genom Länsmännen föranstalta om hästar och natt-

kvarter. Slädarne, som här brukas, äro af åtskilliga slag; de, som vi erhöllo uf bönderna, liknade lik-kistor eller båtar och voro fyllda med hö, i hvilket man beqvämligen kunde ligga och sofva. Det gjorde mig ondt, att så många flickor och gossar, som följde med skjutsen, skulle för våra nöjen skull ibland vänta hela nätterna och frysa ute på vägarna. Vi hunno första dagen till en by, som heter *Eneby*. Jag måste om natten utstå en stor fara och mycket bekymmer. Jag hade för kölden skull knutit min karpus omkring hufvudet och litade på min skjutsgosse, som var ifrån Finland, att han skulle hitta vägen, eller åtminstone följa efter de andra slädarna. Slutligen märkte jag, att de kommit undan oss, och, ehuru gossen på min tillsägelse körde på, var det likväl förgäfvets att upphinna dem. Vi kommo till en prestgård, belägen midt emot en kyrka, och då jag såg att elden lyste genom ett fönster, trodde jag att mina reskamrater voro der, och tyckte mig redan känna oset af en god aftonmåltid. Jag ropade utanföre af alla krafter, men fick ej något svar, och beslöt derföre att köra längre. Med häpenhet fann jag då, att min följeslagare icke visste hvar vi voro; han lemnade mig i mörkret och snön för att springa till en koja och fråga efter vägen. En gammal käring kom ut helt förskräckt, som hade hon förut aldrig sett någon menniska. Hon pekade åt en tjock skog, likasom vi skulle begiiva oss dit midt i mörka natten. Håren reste sig på mitt hufvud, och jag beslöt att då hellre vända om till prestgården; men huru

skulle jag derom underrätta gossen, som hvarken förstod mig eller jag honom? Han körde af vägen, sådan stjelpte kull, jag föll åt ena sidan och mina saker åt den andra. Jag måste bekänna att jag då förlorade tålamodet; jag, som annars ej är fallen för att vilja skada någon till lifvet, drog ut värjan och gick emot min Finska gosse, likasom hade jag för afsigt att döda honom. Han föll på knä och gret, så att jag beslöt spara honom, och vi återvände till prestgården. Jag fick här länge ropa och bulta utan att slippa in. Presthustrun, som tyckte att min röst lät något fremmande, förbjöd sitt folk att öppna, och en dörr, som jag till min glädje fann halföppen, blef midt för min näsa igenslagen af tre stora drängar, som voro innanföre. Jag såg efter något annat hus, men intet fanns. Lyckligtvis kom jag ihog, att guld tränger sig igenom de starkaste lås, och jag ropade derföre på tyska: *ich gib euch vil Reichsdal*. Dörrarne öppnades strax. Jag gick in i en sal, uppfylld af prestens döttrar och pigor, der jag, frusen och andtruten, ställde mig vid spisen. Alla betraktade mig som ett vidunder, och jag sade ej ett ord; men när jag uppknäppte min kappa, fingo de se att mitt bälte och värjfäste voro förgyllda; de gingo ändtligen efter presten, som spisade i en annan kammare i sällskap med en medikus ifrån Upsala. Han inkom med händerna på ryggen, spasserade fram och tillbaka samt såg ond ut. Jag helsade och frågade om han kunde latin. Hvarför icke? svarade han. Man kan föreställa sig min glädje, då jag fann någon utväg

att tämja detta vilddjur. En god sup brännvin, som verkligen är det bästa cordiale jag känner, uppfriskade mina lifskrafter, så att jag kunde förtälja honom mina öden. "Ni var förmodligen full," föll han mig i talet, "när ni skiljdes vid era reskamrater?" Denna förebråelse hade stött mig mer, om jag ej vetat att det icke räknades för någon skam här i landet. Jag fick en god aftenmåltid, talade med presten åtskilligt om vår beskickning, och fick ligga i samma kammare som doktorn, med hvilken jag talade latin en god stund på natten.

Den 15:de tidigt på morgonen, fick jag en af prestens bästa slädar och hästar, hvarigenom jag snart upphann mina reskamrater, som hvilade endast en fjerdedels mil derifrån; men förut måste jag, till Drottningarnas och Ambassadörens välgång, förtära en ansenlig portion brännvin, hvilket äfven vår medikus försäkrade vara ett godt antidote emot melankoli och elakt väder. En ny frestelse förestod mig om aftonen. Vi mötte en Öfverste vid namn Joh. Uxell *), som med våld drog oss in i ett värdshus, och körde oss på knä att i öl dricka Drottningens skål. Det värsta var, att han trugade värdens hustru, en gammal käring, att dricka med oss ur samma bägare, hvilket visserligen ej upphöjde smaken af välplägningen.

Den 16:de hände mig åter samma olycka, att jag blef efter mina reskamrater och måste ligga öfver natten i en bondgård, der värden med sitt långa hår och skägg såg ut som en

*) Förmodligen Yxkull.

verklig stråtröfvare. Jag måste der hålla till godo rå mjölk i stället för dricka, och sur till mat, hvilken tillagades af en osnygg qvinna, som tillika skötte ett skabbigt barn. Jag vågade ej annat än äta, af fruktan att förtörna dem; men då jag sedan fördes till en aflägsen kammare för att ligga, der vädret blåste genom alla väggar, blef jag ändå mera förskräckt. Jag lade mig strax för att slippa min värd, som plågade mig med prat, utan att jag förstod hvad han sade. Sedan han var utgången, steg jag upp och på knä inför Gud upphöjde den innerligaste bön. Jag tror aldrig att min andakt förut varit så stor. Den yngling, som följde oss ifrån Stockholm, hade lyckligtvis utspanat mitt kvarter, och förde mig lyckligt kl. 10 om aftonen till mina reskararater. Vi reste ännu, fastän det var sent, tvenne mil längre bort till *Hedemora* stad, der vi blefvo emottagne hos Borgmästaren, och spisade ganska väl till aftonen. När vi sedan sofvit två eller tre timmar och icke ännu hunnit smälta den goda aftonmåltiden, kom vår värd till oss i första dagningen, tillika med förra Borgmästaren, en gammal man, som ofta sett och herbergerat Konung Gustaf Adolf och dess Fader på deras resor till *Dalarne*. Vi blefvo väckta vid fulla hägar och måste strax uppstiga, för att på våra bara knän dricka våra Potentaters, Ambassadörens, vår Legations och lyckliga resas skål, hvilket skedde i Spanskt vin; men detta var ej nog. Bordet blef snart åter dukadt, och vi måste ej allenast förtära en god måltid, utan äfven en anseelig portion Franskt

och Rhenskt vin. Vi lefde dagligen på detta sätt under hela resan; när vi voro gäster hos presterna, voro de ej skonsammare än de andra. Dalarne är, som jag tror, den folkrikaste provins i Sverige. Invånarne äro storvexta och modiga, samt låta ej en gång kufva sig af egna Regenter. Det berättas, att en bonde sagt åt Konung Gustaf Adolf på ett landtmöte der i orten: "*Om min hustru vore likaså väl klädd som din, så skulle hon vara äfven så vacker.*" De krusa ej en gång för sina prester. Stiftets Biskop kom hit i dag för att härigenom fara på visitation; men Borgmästarne, som satte mera värde på våra personer, gäfvö oss hästar och läto Biskopen vänta. Vi reste sent ifrån *Hedemora* till *Säter*, en ort, der mycket metaller förarbetas, och der vi blefvo till middagen hederligt undfågnade af Landshöfdingen Kruses fru. Derifrån foro vi samma dag till *Tuna* och bodde hos en rik prest, som hvarken hade brist på brännvin eller Spanskt vin. Under det han beredde sig till flera predikningar, som han skulle hålla de följande dagarne, blefvo vi väl och hederligt bemötte af hans hustru.

Den 18:de, söndag, sågo vi ifrån våra rum, der vi öfver flacka orten hade fri utsigt, huru folket kommo från alla kanter för att bivista gudstjensten. Kyrkan ligger midt imellan en stor mängd byar och gårdar. Qvinnorna och barnen fördes i slädar; allmogen var hvarken trasig eller utsvält som hos oss. Skall då Sverige vara behagligare och fruktbarare i sin belägenhet än Frankrike? Vi kommo till *Fahlun*

kl. 10 förmiddagen, der vi hade beställt herberge hos Befallningsmannen i staden, som kallas *Prost*. Han är just ej domare, men rättvisans vårdare; han emottager klagomål och besvär af dem, som tro sig lidande. Vi blefvo mycket väl bemötte af Landshöfdingen P. Kruse, och han spisade med oss hos vår värd. Sedan vi ätit och druckit i tre timmar och jag märkte, att det icke skulle blifva slut förrän långt in på natten, visade jag mig angelägen att gå i kyrkan. Hela sällskapet följde mig dit, och vi hörde ett präktigt orgelverk. Avaugour igenkände äfven en af presterna, som han sett i Konung Gustaf Adolfs läger. Vi besågo sedan några varggropar utanför staden, deruti dessa odjur fångas. Man får för hudarne 3 R:dr stycket. Hela den öfriga dagen tillbragtes med supande.

Den 19:de voro vi, tillika med Landshöfdingen, nere i grufvan, hvars vidd, djup och besynnerliga utseende ej nog kan beundras. De farliga händelser man berättade här ha tilldragit sig, ökade ej litet vår häpnad. Landshöfdingen berättade oss ibland annat att, för några år sedan, i hans närvaro, en död kropp blifvit framdragen ur en brytning. Denna kropp hade varit så frisk, som om den aflidit samma dag. Af klädedrägten och några mynt förmodade man, att den för 200 år sedan omkommit. Viktriolen har här så stor verkan *).

*) Något dylikt berättas i senare tider om Stor Matts. Författaren beskriver vidlöftigt Fahlugrufva, som mera för språket än innehället förtjenar läsas.

Den 20:de besåg jag med Joh. Tross, som har inseendet öfver styckgjuteriet härstädes, hela smältnings-processen, och blef underrättad om sättet huru malmen hemtas ur grufvan för att förvandlas till koppar. Detta påstod hela dagen, utom det att jag om natten såg ett stycke gjutas, och äfven en stund bivistade en rättegång, der Landshöfdingen presiderade, biträdd af en annan civil person, af Borgmästaren, och såsom Assessorer några vördiga gubbar med långa skägg. Dessa sade hvarandra i örat sina tankar, hvilka sedan af den äldste äfven i tysthet meddelades Landshöfdingen, som derefter afsade domen. Jag tyckte mycket om denna lagskipning.

Den 21:sta ville vi tidigt resa ifrån Fahlun, emedan vår fasta nu börjades, men blefvo uppehållne af en långvarig frukost, vid hvilken Landshöfdingen och Kyrkoherden äfven voro närvarande. Med den senare, hvars namn var L. Blackstadius, höll jag sällskap, i den tanka, att derigenom undgå drickandet; men han förstod att med godo uträtta hvad de andra ville göra med trug; när ej annat hjälpte, öfvertalade han mig att dricka mina bröders och systrars skål. Vi reste nu till Säter och emottogos der åter af Fru Kruse och hennes äldsta son, Frans. Som jag omöjlig kunde uthärda med det myckna drickandet, förebar jag magplågor och gick till sängs. Jag fick ej en gång nu vara i fred. Man ombytte på mig varma tallrickar och trugade mig att taga in brännvin samt vin med socker och

saffran, så att jag likväl ej fann någon utväg att slippa.

Den 22:dra gick jag omkring med Frans Kruse och besåg alla verkstäder, hvaruti kopparn utsmiddes och förarbetades, tillika med myntet och gevärs-faktoriet, hvarest man var sysselsatt med harnesk och hjälm. Efter en god middagsmåltid reste vi.

Den 23:dje anlände vi till *Husbyborg*, som tillörde Frans Kruse. Här har förut varit ett kapell eller kyrka, invigd åt St. Ilian.

Den 24:de kommo vi till *Upsala*, och den 25:te besåg jag Domkyrkan, som är präktig, så väl till sin byggnad som de vackra minnesvårdar der finnas, och hvilka af de lärda män, hvaraf orten är namnkunnig, med sinnrika inskrifter blifvit försedda. St. Eriks är af silfver med en krona öfver, som hänger ifrån väggen, förtjenar i synnerhet uppmärksamhet. Bakom altaret är ett ganska konstigt urverk, som, jemte alla dagar i året och helgdagarne, äfven utvisar månans till- och aftagande *). Den korrta tiden tillät mig ej att så noga taga allt i ögonsigte. Jag besåg om eftermiddagen slottet, som icke för många år sedan är anlagdt af Konung Johan, men emedan grunden blifvit illa lagd, lutar det redan till sin undergång. Der är annars ett vackert kapell, hvars väggar äro klädda med gips, äfvensom taken i nästan alla rummen. Sedan besökte vi Gabriel och Axel Oxenstjernas söner, som nu studerade vid *Upsala akademi*.

*) Förstördes vid *Upsala brand* år 1704.

Den 26:te var jag uppe i akademien och hörde en Professor förklara Pauli Epistlar. Här underhållas 100 studenter genom Kongliga stipendier. Jag gick sedan till Erkebiskopens hus för att se om denna Herre, som är hela Svenska församlingens öfverhufvud, lefde enligt sin värdighet. Hans namn var Petrus Kenicuis, en åtti-årig gubbe, liten till vexten, och, i anseende till sin höga ålder, af svagt förstånd. I hans kammare voro inga andra prydnader än tennstakar och tallrickar, som stodo på hyllor här och der kring väggarne. Jag hade väl lust att dröja längre i Upsala, men måste nu göra mina reskamrater sällskap till *Salberget*. Då vi under vägen skulle ombyta hästar i en prestgård, der vi annars ej hade tänkt att dröja, blefvo vi af presten, som var sängliggande, på ett artigt sätt narrade, att först gå in och sedan stanna qvar öfver natten. Han sade oss, att han tänkte dedicera en bok till Konungarne af Frankrike och England, men vore villrådig hvilkens namn han skulle sätta främst. Han uppehöll oss härmed tills han steg upp, då det sedan var förgäfvets att slippa med mindre, än att supa långt in på natten. Hans dotter spelade på harpa och talade latin; sjelf sjöng han supervisor, som voro okyska, och drack oss ständigt till med öl ur stora silfverkannor. Vi hörde sedan, att han i ungdomen ej sparat sina får i kärleksvägen. Man kan ej nog säga huru de Lutherska presterna äro begifna på denna last. De inprantas ifrån ungdomen i skolorna huru nödvändigt det är att gifta

sig, hvilket jag hörde af Jesper Krus, en yngling, som, oaktadt sin raska ålder och kroppsstyrka, med all säkerhet kan frikallas ifrån villfarelse i denna väg. De utspridde, att Páfven Urban VIII nu beslutat taga sig hustru, hvilket exempel äfven alla Kardinalerna efterföljt; en gemen osanning, som ej allenast var i omlopp i Sverige, men äfven i Danmark.

Den 27:de togo vi afsked af vår värd, som nu åter var sängliggande af ögonsjuka och podager efter gårdags-ruset. Han sade oss, att han innehade detta feta brödstycke med vilkor att emottaga och undfägna de förbiresande.

Den 28:de besågo vi grufvan och hytteverket i Sahlberget, anförde af Joh. Grisbach, som häröfver har inseendet. Det berättas, att verket inbringar till Kronan 25,000 R:dr årligen. Vi gingo ner i grufvan både på stegar och i tunna. Sedan spisade, drucko och sjöngo vi hederligt hos Hr Grisbach.

M a r s.

Den 1:sta reste vi ifrån Sahlberget till *Westerås*, som räknas för en af Rikets äldsta och förnämsta städer. Den 2:dra besågo vi Domkyrkan, som har ett katholskt utseende. Biskopen, som vi besökte, vår antingen icke hemma, eller sade sig ute, ty de blygas att visa sig i sina knappa vilkor för utlänningar. Vi blefvo emottagna med vin och öl hos Lands-

höfdingen Thure Sparre, som bor i slottet och är bror till Ambassadören i Danmark. Om aftonen måste vi, enligt Avaugours vilja, begifva oss på vägen till Stockholm. Jag kan ej beskrifva den köld vi uthärdade, innan vi den 4:de om morgonen med förkylda näsor och kindben ankommo till hufvudstaden. Avaugour spisade hos Ambassadören till middagen och jag till aftonen. Han förde mig efter måltiden till tvenne vackra systrar, Lisa och Vendla *), klädda som Fransyskor, och talande språket så väl, att jag trodde mig vara hemma i mitt fädernesland; sömnen öfverföll mig icke dessmindre i deras sällskap.

Den 11:te hade Ambassadören besök af Vice-Amiralen P. Fleming och P. Sparre, som berättade, att 2 fartyg till vår afresa afbidade oss på sex särskilda ställen; det ena vid Baresund i Östergöthland och det andra i någon hamn på Öland.

Den 12:te lärde jag af en Svensk yngling känna bruket af en runstaf, som jag fått af Kyrkoherden Blackstadius i Fahlun.

Den 15:de besökte jag Anders Düben, en förträfflig organist, som bodde på Södermalm, och hade 300 R:dr i pension af Enke-Drottningen. Han var ifrån Leipzig och organist i Tyska kyrkan, samt hade en vacker tafvelsamling.

Den 20:de reste Ambassadören, som hade lust att försöka slädföret på de tillfrusna sjöarna,

*) Det synes af det följande, som dessa begge fruntimmer varit von der Lindes systrar.

sjöarna, till en landtgård 1 mil från staden, uti regerande Drottningens täckslåde, beklädd med blått sidentyg. Vi sågo under vägen Enke-Drottningens lust-slott, som är byggt af sten och tycktes ha vacker utsigt om sommarn.

Den 21:sta kom Storfurstens af Ryssland Agent till Stockholm. Han är född Lifländare, hade varit 21 veckor på vägen och äfven rest genom Lappland. Drottningen håller sin agent vid Ryska hofvet, som der njuter 70 R:dr i månadtligt underhåll. Ryska Sändebudet får lika mycket af Svenska Regeringen.

Den 22:dra gjorde Ambassadören besök hos Riks-Drotset Gabriel Oxenstjerna, som nu var hemkommen från sin embetsresa i landsorterna. Han fick äfven der se Drotsets tvenne söner, som nyligen kommit från Frankrike.

Den 26:te besökte jag en målare, som bodde på Södermalm, och såg der ett utkast till en gravvård öfver Konung Gustaf Adolf, som Enke-Drottningen just i dag egenhändigt tecknat med bleck och penna. Hon hade äfven till inskrift sammansatt tvenne verser:

*Sein Tugend und Ehr, und dapffer unsterblich That,
Im Leben und Todt, mit Triumph obsieget hat.*

Man kan icke nog beskrifva huru qvick och artig denna Drottning är, samt huru mycket hon sörjer sin aflidne Gemål.

Den 27:de besökte vi Joh. Lehusen, som hade varit Konung Gustaf Adolfs Sekreterare; han kan väl kallas påtändare af det krig, som

nu brinner i Tyskland. Jag skall närmare förklara detta framdeles.

Den 30:de hade Ryska Sändebudet företräde hos Drottningen, som måste vänta på honom i två timmar. Orsaken var, att han ville hafva flera slädar för sitt sällskap, men måste slutligen åtnöja sig med en, emedan Svenska Gesandten ej fått flera vid sitt intåg i Moscow. Slädan var äfven öppen och endast klädd med en Turkisk tapet. En adelsman, P. Kruse, satt framuti såsom tolk. Hans bror var Resident i Moskow. Ryssen hade två af sitt sällskap, som stodo bredvid på hvardera sidan af slädan; denna drogs af 3 hästar; en Ryss förde den första och Drottningens kusk den andra. Ryska Sekreteraren red främst, förde och flägtade i högra handen med Storfurstens bref. Så snart Gesandten kommit i Drottningens kammare, bugat sig och tagit med händerna i golfvet, började han vidlöftigt upprepa sin herres titlar, som nästan vid hvart tionde ord uttyddes af tolken. Han bugade sig sedan tre gånger, steg närmare till Drottningen, lemnade henne sitt kreditif och skyndade åter till sin plats. Derefter fortsatte han sitt tal, som punktvis tolkades på Svenska. På samma sätt skedde äfven med det svar Salvius lemnade på Drottningens vägnar. Sedan fick Gesandten och dess följeslagare kyssa Drottningens hand, hvarpå han i samma ordning gjorde sitt återtåg. Han var klädd i en lång rock, som var inväfd med pucklor och knappar. Hans kindben och haka voro rakade, men på öfra läppen hade han låtit skägget vexa. Sex

Riks-Råd stodo på Drottningens högra sida, men ingen af förmyndarne. Till venster stod lilla Pfalz-Grefven, Drottningens slägting *), hans syster, omkring 20 år gammal, 5 gifta och 5 ogifta Hof-fruntimmer. Drottningen bar hvit sidenklädning, inväfd med guld, och helsade nådigt på alla, som helsade på henne. Salvius berättade oss för öfrigt mycket om den noggrannhet i ceremonier Svenskarna måste iakttaga vid underhandlingar med sina grannar. När möte hålles med Danskarne, måste det utsättas på någon bro, som åtskiljer begge rikena; några plankor upptagas midt på bron, så att det är en öppning imellan Legaterna. Det hade en gång händt, att Danska Kansleren Friis, för att visa sin Konungs företräde, först utropat dess helsning till de Svenska; men dessa uttydde det tvertom såsom tecken till undergifvenhet. Vid möten med Pålackarne, som vanligen hållas i tält, äro tvenne bord ställda midt emot hvarandra för hvardera maktens Sändebud, och midt imellan dem en tapet nedfäld, som uppdrages sedan de blifvit samlade och satt sig, så att de på en gång måtte få se hvarandra och taga af sina hattar. Det berättas, att en löjlig händelse tilldragit sig vid sammanträdet, då det sista sexåriga stilleståndet afslöts imellan Sverige och Pälän **). Sedan Gesandterne med räknade steg mött hvarandra på halfva vägen, ville ingendera, för att ej fela emot sin värdighet, begynna tala. Pålska Kansle-

*) Sedan Konung Carl X Gustaf.

**) År 1629.

ren Christopher Zaduich orkade ej stå längre för sina sjuka fötter, och sade slutligen: "På det höfligheten må begynnas ifrån vår sida, önska vi Er, J gode Herrar Svenskar en god morgon." Axel Oxenstjerna svarade strax: "Att vi icke må synas otacksamma, så önska vi Er, J gode Herrar Pålackar, ett sundt förstånd." Derpå skreds strax till sakernas afgörande.

April.

Den 3:dje fördes Ambassadören till ett hus, hvarest Riksens Ständer voro församlade, och höll för dem i tre qvarts timma tal på latin, hvaruti han sökte öfvertala dem till fred, eller åtminstone stilleståndets förlängande, med Konungen i Pålen. Han fann dem dertill nog obenägna, i synnerhet derföre, att Uladislaus, uti den fullmakt han lemnat sina kommissarier, icke gifvit Christina tittel af Sveriges Drottning, utan i stället tillegnat sig den rättigheten, då likväl hans fader, Konung Sigismund, som ägde mera rätt än han till Sveriges thron, icke nekat Kon. Gustaf Adolf namn af Sveriges Konung. Ständerna begärde, att Ambassadören skulle lemna dem sin oration skriftligen. Han blef, så väl vid inträdet som utgåendet, ifrån dörren beledsagad af Riks-Råden.

Den 10:de reste vi till Riksmarsken Jacob Ponti De Ia Gardies landtgård *). Vi

*) Förmodligen Jacobsdal, sedan Ulriksdal, hvares egentliga försköning ej skedde förrän år 1644.

foro på isen, som likväl nu börjat smälta, så att vattnet gick hästarna upp på benen och öfver hjul-axlarne. Det förtjente icke att underkasta sig en så stor fara för att komma dit; ty gården är icke bättre än de som finnas utanför Paris, tillörige handtverkare och köpmän. Här funnos inga trädgårdar, parterrer, spassergångar, vinberg eller frukt bärande träd, men klippor, berg och branter, hvarifrån vattnet, som användes till qvarnar och andra verk, nedstörtade med besynnerlig styrka. Man såg på väggarna inga tapeter och inga andra stolar i rummet än af träd. Några taflor hängde på bara muren; deribland var ett porträtt af Påliska Stormarskalken Keniupolski. Riksmarsken hoppades, att snart med honom komma i handgemäng, och berömde högligen hans mannamod. Han berättade, att då han en gång var i fält med Ryssarne emot Pålackarne, har ryckt ur deras händer 30 Påliska adelsmän, som de följande natten ärnade döda. Jag kan ej nog beklaga denna nations öde, som ej krigar mot hyfsade folkslag, utan mot Ryssar, Turkar och Tartarer. Som Ambassadören ej kunde tala svenska med Riksmarskens fru och dotter, lät han Bureau spela och sjunga för dem en half timma. Man bar fram konfektyrer i fayence-porcellaine och satte dem på bordet utan duktyg. Man drack vin med socker och, som de bruka, äfven uppblandadt med kryddor; med ett ord, vi träffade här uti ett ringa hus en stor man, som säkert intager ett rum i historien vida öfver dem, hvilka byggt de präktigaste slott och gårdar.

Den 12:te firade Svenskarna sin helgdag; ty de räkna en dag i de stora helgdagarne mera än vi, till åminnelse af en stark pest, som i fordna tider härjat Sverige.

Den 13:de reste Enke-Drottningen ut till Riksmarskens gård för att promenera. Tio herrar, ibland hvilka var Riksmarsken sjelf, och Riks-Amiralen redo för hennes vagn. Den na drogs af 3 hästar med svarta täcken, som hängde ända ned till jorden. Den andra vagnen var äfvén svart, men begge kuskarne voro klädda i gult, som är regerande Drottningens livré. Hon helsade vid förbifarten af Ambassadörens hus äfvén på betjeningen, som stod uti porten.

Den 15:de hade jag tillfälle att se samtliga Riks-Råden under det de foro till slottet. Jag tyckte mig märka, att Riks-Skattmästaren var utaf alla mest firad. Sedan gick jag med Sten Båht till Rännarebanan, der jag såg åtskilliga krigs-maschiner försökas; ibland annat var bomb- och granat-kastning med mörsare.

Den 16:de rådgjorde jag och vår prest med Hof-Kansleren angående stället, hvarest vi borde begrafva en af Ambassadörens Sekreterare, J. Grosse, som aflidit dagen förut. Sedan vi öfverlagt med Drottningens Informator *) och Pastorn i Tyska kyrkan i deras biblioteker, stannade vi i det beslut, att begrafningen icke borde ske i någon kättersk kyrkogård, ehuru Drottningen gaf oss frihet att dertill välja hvilken vi ville. Vi utsågo i

*) Johannes Mathiæ, sedan Biskop i Strengnäs.

stället ytterst på Södermalm en kulle, som de kallade Calvarieberg, och der ett kors af sten, som var upprest 1096, ännu stod qvar. Vi begrofvö honom här kl. 11 om aftonen med vanliga katholska ceremonier och utan något buller af den församlade menigheten. Drottningen lät korrt derefter på sin bekostnad uppresa åt honom på detta ställe en grafvård, hvar till inskriften på latin af mig författades.

Den 25:te var jag hos Joh. Lehusen, som jag förut nämt varit Konung Gustaf Adolfs Sekreterare. Han berättade mig huru Konungen korrt före Tyska kriget skickat kommissarier till Lübeck, för att vara närvarande vid den freds- underhandling, som der förehades imellan Kejsersliga och Danska Ministrarne. De Svenska hadc skickat Lehusen förut med bref till Kongressen, hvaruti de begärde att deruti få deltaga; men Lehusen kunde icke få tillfälle att aflemna brefvet, ehuru han anmält sig både offentligen och enskilt. Förtretad öfver tidens utdrägt, beslöt han att direkt resa hem till Konungen, som då var i Nyköping, och blef högst förtörnad öfver en sådan vanheder. Lehusen affärdades strax tillbaka, och tog vid återkomsten med sig en Notarie och tvenne Lübska Borgare, hvilka bevittnade att han velat uträtta sitt ärende. Saken bidrog imellertid mycket att stadga Konungens beslut angående Tyska kriget.

Den 19:de var Ambassadören bjuden till middagen af Riksmarsken De la Gardie. Riksdrottset Amiralen Joh. De la Gardie, Hofmarskalken Axel Banér, samt Riks-Råden Math.

Soop, Pehr Sparre, Danska Residenten Wiebe, flera Svenska Öfverstar och hela Ambassadörens svit voro äfven der. Maten inbars af Adelsmän, men just icke tillagad efter vår smak. Konfektyrerna voro desto bättre och föreställde små djur och blommor, allt efter naturen. Man spisade i tre timmar och drack vin för 200 R:dr. Sedan borden voro borttagna, dansade man och drack oupphörligen långt in på natten.

M a j.

Den 1:sta. Emedan Ryska Residenten ej aflagt besök hos Ambassadören, och vi ändå hade lust att se och tala vid detta folk, gick jag med vår prest och tvenne andra till hans hus, under förevänning att helsa på Ryska presten. Vi funno der i hans osnygga kammare sjelfva Residenten, som satt och drack med tvenne Skottar. Han bjöd mig strax jag kom in brännvin och sedan öl. Åtskilliga helgonbilder af träd, men ganska smutsiga, stodo här och der i vråarna. Presten var alldeles olärd och kunde icke annat språk än det Ryska. På sängen lågo 6 à 7 trasiga gossar, som läste öfver några lexor; jag kan ej begripa hvarföre de skulle åtfölja Beskickningen. Endast Residenten kunde tala Tyska. De bemötte oss för öfrigt vänligt och gladt samt togo oss i hand då vi gingo vår väg.

Den 2:dra besåg Ambassadören i Riks-Amiralens sällskap skepps-magasinerna och hela

flottan. Vi voro äfven om bord på ett skepp, som var 60 steg långt, hade 4 däck och verkligen större än både Amiralens och Riks-Drotsets hus här i staden. Vi togo äfven arsenalen i ögonsigte, hvarest lågo 5 å 6 rader kanoner, som Svenskarna tagit ifrån Ryssar, Pålackar och de Kejsersliga. På slottsborggården lågo äfven 10 stora kanoner, som Kon. Gustaf Adolf tagit af Ryssarne. De voro förträffligt väl arbetade, med emblêmer och Ryska bokstäfver. De tvenne största voro 10 fot långa. Imellan dem var lemnad en gång, på hvilken maten bars upp i salarna ifrån Kongl. köket. Detta sker alltid under musik med pukor och trumpet. Slotts-kapellet, som vi äfven besökte, underhölls af marmor-pelare, hvilka kommit ifrån Finland.

Den 3:dje uppvaktade Ambassadören Enkedrottningen, som han nu ej sett på någon tid. Han spelade kort med henne, Prinsessan af Pfalz och Avaugour; vi stodo omkring. Jag tror aldrig att jag får se så mycken höflighet, blandad med så stor skönhet och majestät, som hos denna Drottning. Hon berättade för Ambassadören sin plan, att på en ö midt emot staden uppbygga ett lustslott och lät framtaga ritningar på sjelfva byggnaderna och trädgårdarne; hon hade förfärdigat dem sjelf. Det var förunderligt att höra hennes insigt i byggnadskonsten, huru hon talade om Doriska, Joniska och Corinthiska ordningen och om de ställen, hvarifrån materialier och konstnärer borde tagas, om rätta tiden till byggnaden, om kost-

naden m. m. *). På det Ambassadören så mycket bättre måtte förstå hennes mening, bjöd hon honom följande dagen ut att taga ön i ögonsigte.

Den 4:de reste vi i 6 vagnar med 3 par hästar för hvardera, ut till denna ö. Ambassadören åkte med Enke-Drottningen och Prinsessan af Pfalz; Riks-Amiralen var äfven med, hvilken, ehuru gammal, ej är trumpen och ledsam. Ambassadören ledde Drottningen och vi hennes Hof-fruntimmer uppför höga berg; vi åkte sedan omkring hela ön. Drottningen hade på ett ställe låtit uppslå ett tält, som var afdelt i flera rum; der serverades vin och konfektyrer i öfverflöd. Ambassadören följde Drottningen hem och talade med henne en lång stund i hennes kabinet, då han, tillika med Pfaltziska Prinsessan, satt, men vi andra blevo stående. Varennes roade på befallning Prinsessan med några ariers afsjungande. Det berättas eljest, att Enke-Drottningen efter sin Gemåls död ej tålt dylika nöjen. Gernande sade mig att hon, så ofta samtalen med Ambassadören fallit på högstsäl. Konungen, utbrustit i tårar och utropat: "*mein glück ist gestorben!*" Hon har äfven orsak till oro, ej allenast för saknaden af sin Gemål, utan äfven för den noggrannhet, hvarmed hon nu uppäs-

*) Dessa kallades Maria Eleonoras luftslott. Hon hade i sin tjänst tvenne Italienska Byggmästare med anseelig lön, som alltid följde henne hvart hon reste; när hon kom till något välbeläget ställe, skulle orten aftagas och ritning göras till ett slott, som der skulle uppbyggas. Deras möda blef rikligen belönt, fast hon annars hade brist på penningar. Lagerbr. Sam. 3 D., s. 88.

sas; vi sågo deraf prof, då hon under samtalet påmintes hvad klockan var slagen. Ambassadören steg då strax upp; Drottningen yttrade: *"De måste visserligen hafva flyttat uret."*

Den 5:te foro vi ut till Erik Larsson von der Lindes landt gård *). Som våren nu gjort alla åar och sjöar segelbara, reste vi sjöledes. Vi funno här ett hus, som inuti öfverallt var beklädt med tapeter af gyllenduk. Bordet var serveradt med utvalda rätter; fat, tallrickar, skålar och bågare voro af silfver. Hans begge systrar, Lisa och Vendla, voro likväl största prydnaderna på detta ställe, som annars var så behagligt i anseende till dess trögårdar, orangerier och vattenkonster. Jag tyckte mig vara i sjelfva Frankrike.

Den 7:de. Som årstiden nu började gynna afresan, tog Ambassadören i dag, uti Rådets närvaro, afsked af regerande Drottningen med ett tal på latin, emedan hon nu började förstå detta språk. Hof-Kansleren Salvius svarade äfven på latin. Ambassadören hemfördes af tvenne Riks-Råd. — Jag gick i dag med mina kamrater ner till hamnen, dit Holländska skeppen voro nyligen ankomna; de införa i synnerhet vin, socker, ost, nötter, fayence, gips, fin väfnad och mera sådant, som Svenskarna behöfva. — I dag dog äfven Thure Liljesparre, en beskedlig och redlig man, som, under namn af Prestaf, förestått Ambassadörens hofhållning. Han hade alltid suttit till venster om mig vid taffeln, och som Sekrete-

*) Förmodligen Malmvik.

raren Grosse, hvilken vi begrafde för 20 dagar sedan, varit min granne till höger, hade jag deraf anledning till dödsbetraktelser.

Den 8:de uppvaktade Ambassadören Enke-Drottningen för att taga afsked. Han talade dervid fransyska och Pfalz-Grefven var tolk. Vi fingo alla kyssa Hennes Maj:ts hand. Han hade sedan företräde hos Rådet, der han talade latin, fastän alla Riks-Råden, utom Drotset, både förstodo och talade fransyska. Man stod då å ömse sidor och Ambassadörens svit på ett litet afstånd. General De la Gardie och Amiralen spisade enskilt med Ambassadören till middagen. Han besökte på eftermiddagen Pfalz-Grefven, som, churu han bodde högt upp i slottet, likväl emottog honom nederst vid trappan och följde honom ända ned till vagnen. Ambassadören besökte vid hemfarten von der Linde, hvars hus är det vackraste i hela staden. Vi sågo der en stor samling af målningar och porträtter af de största mästare i Europa, som blifvit tagen i Würzburg, München och andra Tyska städer, intagna genom Gustaf Adolfs segrande vapen. Vid hemkomsten emottog Ambassadören Riks-Råden P. Sparre och Hof-Kansleren Salvius, hvilka på regerande Drottningens vägnar lemnade honom en guldkedja med hennes porträtt, infattadt i briljanter. Enke-Drottningen, som kunnat undandraga sig en dylik frikostighet, gaf honom äfven sin högstsäl. Gemåls porträtt med briljanter, under hvilket de Tyska verserna stodo, som jag förut anfört; hon gaf åt oss alla smärre kedjor

kedjor med en guldpennig. Ambassadören underlät icke att visa sin heder emot dem, som tillförde honom dessa skänker.

Den 9:de tog Ambassadören afsked af Riksråden efter hvars och ens stånd och värdighet.

Den 10:de besåg jag, i sällskap med Sten Båth och Gust. Horn, Fältmarskalkens släktning, Kongl. Skattkammaren, der rikets dyrbaraste saker förvaras. Ibland det märkvärdigaste som der visades, var ett svart och krokigt horn, som det berättas att en Svensk Adelsman tagit af den onde, som, under en bocks skepelse, med honom en julnatt haft en lång och allvarsam strid. Mannen och dess efterkommande hade sedan till åminnelse burit namnet *Trolle*; hornet var nu bildadt till ett vackert drickes-kärl, prydt med fyra silfverfötter. Här funnos äfven 4 stora förgyllda silfverpokaler af fyra eller fem fots höjd, uti hvilka man kunde nedstoppa ett litet barn; dessa kallas *välkommor*, och kunna uti dryckeslag tömmas 10 till 12 gånger; ett vattenbäcken af silfver, 5 qvarter bredt och ej längesedan arbetadt; ett vackert svärd af damascheradt stål, med hvilket Konungarne fordom dubbade Riddare; ett pilkogel, prydt med smaragder, hvilket Konung Gustaf Adolf fått af Tartar Kan; tvenne glober af silfver, som han fått af staden Nürenberg, förtjena vidare all uppmärksamhet. Dessa sistnämnda öppnades på midten, då öfra delen tjente till lock och den undre till en rymlig pokal. Det öfriga bestod nästan

endast af krigsbyte, som Gustaf Adolf tagit i *Würzburg* och *München*, i synnerhet taflor af de största mästare, såsom Albert Dürer och Lucas (Cranach?) uti Bibliska Historien, samt af en Schopfer, Refinger, Burgmaiter och Fesele i den profana. Större delen voro prydda med Bayerska vapnet och infattade i ramar af purt guld, hvilket under vägen ej heller tagit någon skada. Jag vill blott nämna en Maria-bild, gjord af den sista Konungen Sigismund i Pålen, och af honom skänkt till Hertig Wilhelm af Bayern. För en älskare af vår gudstjenst som jag, kunde det icke vara annat än påkostande att se så många krusifixar, kalkar, biskops-stafvar m. m., som blifvit röfvade från våra katholska kyrkor i Tyskland; några voro af purt guld, samt fullsatta med ädla stenar. En stor bågare af agat med lock af samma slag, visades mig äfven, jemväl ett horn af en enhörning af mer än en manslängd. Ett kabinett af Romerska guld- och silfvermynt, ifrån Julius Cesar till Adrianus, förvarades här i skåp och lådor; hvar och en Kejsares låda innehöll 108 mynt.

Den 11:te, som var den 1:sta efter gamla stilen, reste vi ifrån Stockholm. Vice-Amiralen följde oss till slupen, som låg nedanför slottet, på det man derifrån skulle se vår afresa. Efter 4 timmars sjöresa kommo vi till *Dalarön*, der vi stego om bord på ett större skepp, på hvilket vi den 12:te seglade förbi *Elfsnabben*, som har en hamn, men alldeles ingen handel. Vi utstodo de följande dagarne åtskilliga besvärigheter på sjön, emot hvilka

ingen visade sig hårdigare än Gustaf Oxenstjerna, Riks-Drotsets son, som, tillika med Nils Gyllenstjerna och Jac. von der Linde, gjorde Ambassadören sällskap.

Den 17:de foro vi i land till *Danzig* och rodde en hel mil imellan Svenska vaxtskeppen, som blockerade hamnen, för att uppbära sjö-tullen, hvilken berättas stiga till 1,400,000 R:dr. De saluterade oss med täta styckeskott. — Ambassadören höll här sitt bord sjelf, och vi fingo således mera lefva på fransyska viset än i Danmark och Sverige, der vi måste rätta oss efter landets smak, emedan vi lefde på detsammas bekostnad. Det öfverflödiga drickandet, de många kryddor, såsom peppar, kanel, safran, muskott, honung och socker, som der blandas i maten, kunde ej vara oss så behagliga, som vi annars hade orsak att vara nöjda med deras frikostighet och välmenig.

T I L L Ä G G.

*Bref ifrån Råds-Pensionären JEAN
DE WITT, dat. Stockholm den 11 Fe-
bruari 1669.*

Min Herre!

Jag har bekommit ert bref af d. 11 Januari, hvori jag funnit den 1:sta artikeln af Traktaten i Aachen; förslaget af den 5 Okt. sistl.; edert och General-Staternas beslut af den 10 December; Konungens af England tankar om garantien, samt Konungens af Spanien fullmakt till afslutandet af ett nytt definitift förbund. Jag skall icke glömma att vid tjenligt tillfälle göra bruk af alla dessa akter, enligt General-Staternas afsigt och på det sätt de föreskrifvit, så snart som de styrande här i landet återkomma, det vill säga omkring 14 dagar. Jag får säga Er, till svar på ert bref, att Hr Silfverkrona berättat mig, före sin afresa härifrån, äfvensom att Hr Riks-Kansleren sedermera gifvit mig tillkänna vid de underhandlingar jag haft med honom, att som detta Hof värderar Deras Högmögendes vänskap framför något annat, hade det beslutat att ingå en närmare Allians-Traktat med dem, och i denna afsigt afsändt Hr Silfverkrona, att meddela Er hvad den skulle innehålla. Jag har icke visat mig nyfiken att upptäcka någon del der-

af, helst jag var säker, att man derom ville lemna Er den första underrättelsen, och att jag sedan tidigt nog skulle få del deraf, om Deras Högmögende tyckte, att saken förtjente deras uppmärksamhet. Jag skulle ej underlåtit att aflocka Hr Silfverkrona och de andra Herrarna vid styrelsen här i landet denna hemlighet, om jag funnit dem af den tanka, att i nuvarande omständigheter Deras Högmögende skulle vilja ingå någon allians på andra villkor än en fullkomlig reciprocitet. I sjelfva verket är min tanka, att hvarje Traktat mellan Furstar och Stater alltid böra vara lika till bådads förmån, derest icke en af dem vore nödsakad att göra någon särdeles kostnad till den andras försvar; ty det är icke blott en lika skam för den gifvande som för den emottagande, utan det kan till och med *icke vara möjligt, att en verklig och inbördes högaktning kan råda mellan tvenne allierade Furstar eller Stater, af hvilka den ena betalar och den andra säljer den gemensamma alliansen.* Jag har talat ur denna ton med Hr Sten Bjelke, då jag språkat med honom om en ny Traktat med Spanien; jag har tvungit honom att ingå i mina tänkesätt, och jag har öfvertygat honom, att det hvarken skulle vara hederligt eller billigt, om, då man gjorde en ny Traktat med Spanien, man fordrade några subsidier, undantagande för den tid man nödsakades ställa upp troppar till dess försvar, eller då man gjorde någon annan särskilt kostnad för detsamma. Men alla de andra härvarande Rådsherrarne äro af en helt olika tanka.

Jag bör icke destomindre tillägga, att, ehuru jag på ena sidan tror, att det icke är hedrande för en stat, ej heller särdeles nyttigt, att förena sig med en annan, under vilkor att betala subsidier, hvilka icke äro af någon förmån för dem begge; tycker jag, å andra sidan, att man icke bör försumma den fördel man kan draga af *en billig utdelning af några penninge-summor*, i synnerhet i ett land, der allt är mycket dyrt, der man är van att *depensera mer än man äger*, der man *icke gör någonting för intet*; der *hvar och en föredrager det enskilda framför det allmänna*; med ett ord, *der ingen skulle göra ett steg för det allmänna, om han icke vore viss på, att finna sitt enskilda intresse deri*. Här finnas Herrar, som äga 60 å 70,000 Riksdalers årlig inkomst, hvilka dock äro otillräckliga; här gifvas andra, hvilka, utan att äga utomordentliga inkomster, gifva ut hvarje år, *endast för vin*, 4 å 5000 Riksdaler. Med ett ord: här ges icke någon, som icke behöfver, antingen fördelar af kriget, eller gåfvor af Sveriges allierade. Det är härigenom (penningar), som Frankrike alltid beredt sig ett parti härstädes; det är härigenom, som Konungen af England gjort detsamma under sista kriget; och det är detta medel man måste begagna, om man vill förmå detta Hof att absolut öfvergifva det Franska partiet, för att gå öfver till motsatta intressen.

Jag anser detta till och med vara enklast, minst i ögatfallande och minst förnärmande, emedan man med 20,000 R:dr i presenter skall

göra mer än med 200,000 i subsidier. Hr Thinne skall muntligen säga Er *huru och till hvilka* man bör utdela dem; han tycker man bör öfvertala Spanien att göra denna utgift, och derest man icke kan förmå det dertill, så bör England och Deras Högmögende icke draga i betänkande att åtaga sig detsamma. Det var för någon tid sedan, som jag tog mig friheten att meddela Er, att jag af säker hand fått veta, att man skulle göra Drottningen ett särdeles nöje, om man gjorde henne en skänk af en liten spel-jagt, hvarmed hon kunde segla härifrån till ett lust-slott, som Hennes Maj:t låter bygga *), ty jag gör, i frågan om skänker, ingen skillnad imellan denna Prinsessa och de enskilda makt-ägande härstädes, helst hon icke har något att säga i afseende på finanserna och ofta är utan penningar; denna present kan icke kosta mer än 2000 R:dr, och man tror här att penningar icke fattas oss. Om Ni kunde förmå Amiralitetet i Amsterdam att göra denna utgift, är jag viss på, att man här skulle kunna ställa sakerna så, att Amiralitetet väl skulle kunna återfå värdet af denna jagt, vid inköpet af de kanoner, som det nu låter upphandla, och hvilkas disposition tillhör Kronan.

Det är sannt, att hvad man nu fordrar af Sverige, öfverstiger icke de förbindelser, hvari Konungen ingått genom Trippel-Allians-Traktaten; men Ni vet huru lätt man kan komma ifrån en sak, hvarföre man icke har god vilja, i synnerhet då ett fredsbrott, som alltid har

*) Drottningholm.

någon förevänning, lemnar åt dem, som garanterat, frihet att bestämman, hvem som varit den anfallande. Det är derföre som jag tror, att det skulle vara ganska fördelaktigt, att, på hvad sätt som helst, förmå ett litet antal Herrar i denna regering, att ingå i våra intressen.

Anmärkning.

Man ser här af huru orättvist man beskyller blott den så kallade *frihets-tiden* (1720—1772) för *venalitet*. Konsten var känd långt förut, och hela skillnaden bestod blott deri, att sedan national-representationen genom 1720 års Regeringsform fick sin andel i ledningen af Rikets yttre angelägenheter, så ansågo utländska Ministrarna det också billigt att *erbjuda* densamma en motsvarande andel i de korruptions-medel de hade till sin disposition. Att hon *mottog* den, hade förmodligen i någon mån sin grund deri, att hon *trodde*, det hon, genom sin vägran, blott skulle öka *andras dividend*. Måhända nedtystade också de slugare parti-cheferna sitt politiska samvete med den tankan, att de egentligt *bedragna* vid denna handel voro de utländska Ministrarna sjelfva. Och, i sanning, Sverige hade under denna tid nedsjunkit till en så stor obetydlighet, att de utländska Ministrarnas täflan att vid våra Riksdagar köpa sig partier, ej kan förklaras annorlunda än som en sak, hvori deras Hof och deras egen *fäfånga* hade mera del än omsorgen för deras Makt. När Baron *de Breteuil* på 1769-talet inskickade till Hertigen af Choiseul sitt *kostnadsförslag* för den Svenska Riksdagen, och upptog detsamma till 600,000 Fr., fann också Hertigen att *varan kostade mer än den var värd* och svarade, att Frankrike vore intresserad i att Sverige blefve *mäktigt*, icke i att dess partier och deras ledare blefvo det, och att det första vilkoret derföre vore ett *regerings-sätt*, hvarigenom Konungen erhöill mera makt. Baron *de Breteuil* uppdrogs att arbeta derpå, äfven genom väl placerade gratifikationer hos *personer af vikt och inflytande*. Vi vilje tro, att Hr *de Breteuil* öfverdrifver, men han anför ingen utom R. R. Grefve *Axel Fersen*, tillslöt sina händer för det Franska guld. (Se *Flassans Histoire de la Diplomatie Française*, Tom. VI).

